

'De skal jo bare smides ud alligevel, ikke?'

En undersøgelse af, hvilke faktorer der spiller ind på udvisningsdømtes adgang til misbrugsbehandling i fængslerne.

AF NIELS LØPPENTHIN

Personer uden dansk statsborgerskab, som får en ubetinget frihedsstraf, kan oveni frihedsberøvelsen idømmes en udvisning af Danmark i en årrække. Udvisningen effektueres typisk efter udståelse af omtrent halvdelen af straffen. Det fremgår af straffuldbyrdesloven, at alle indsatte, herunder udvisningsdømte, er omfattet af en behandlingsgaranti for stofmisbrug. Min motivation for at lave denne undersøgelse var at få afdækket, hvilke faktorer der spiller ind på denne persongruppes adgang til behandling, herunder særligt, hvad fængselspersonalet mener og tænker om, at denne gruppe er omfattet af behandlingsgarantien og derfor har ligeså meget ret til behandling som alle andre indsatte.

Undersøgelsen indeholder en analyse af udvisningsdømte udlændinges selvrapporterede brug af rusmidler samt gruppens faktiske deltagelse i behandling kombineret med en spørgeskemaundersøgelse til fængselsbetjente, socialrådgivere og værk mestre. Hertil kommer 24 interviews med medarbejdere fra disse faggrupper og misbrugsbehandlere i Nyborg Fængsel og Enner Mark Fængsel ved Horsens. Det var min formodning, at det netop er medarbejdere fra disse personalegrupper, som – hver på sin måde – har en tæt kontakt med de udvisningsdømte, og at denne kontakt blandt andet indebærer mulighed for, at et eventuelt stofmisbrug kan afdækkes og italesættes. De to valgte fængsler har såkaldte udrejseafdelinger, som alene huser udvisningsdømte. Ikke alle

udvisningsdømte kan dog være på disse afdelinger, og nogle sidder derfor desuden fordelt på almindelige afdelinger og arrester.

Rammerne for behandlingen er lukkede fængsler. Blandt de forskere, der har beskæftiget sig med forholdet mellem brugere og offentlige institutioner, har den amerikanske forsker Jeffrey Prottas f.eks. fokus på, hvordan brugerne (her indsatte udvisningsdømte) til stadighed bliver standardiseret og rubriceret, når de søger om at bruge et givent tilbud i en institution. Andre forskere, som fx Lipsky, beskæftiger sig med, hvordan medarbejdere 'på gulvplan' (fængselsbetjente) omsætter/udmønter beslutningstagernes politik, så den giver mening for dem selv. I et fængsel skal betjentene både bidrage til en afdækning af behov og en motivation for at indgå i behandling, samtidig med, at de har kontrolrollen. Dette er beskrevet i Kriminalforsorgens strategi, hvor kerneværdien er beskrevet som 'kunsten at balancere mellem det hårde og det bløde'.

Resultater og fund

Det bliver for omfattende her at redegøre for hele den deskriptive analyse samt de enkelte resultater af den spørgeskemaundersøgelse, jeg gennemførte. Registerundersøgelsen viste bl.a., at der på en given dag sad i alt 179 udvisningsdømte i Kriminalforsorgens institutioner. Antallet skal ses i forhold til gennemsnitsbelægget på 3.422. De 179 udvisningsdømte fordelte sig på en række forskellige afdelingstyper, og kun 59 af disse sad på en udrejseafdeling. Af det samlede klientel udgjorde gruppen af udvisningsdømte ca. 5 pct.

Ca. hver 3. udvisningsdømte oplyste ved indsættelsen at have indtaget stoffer mod knap 2/3 af hele fangepopulationen. Alt andet lige er det en ikke uvæsentlig andel af de udvisningsdømte, som *kan have* et behandlingskrævende misbrug, idet registreringen alene kan anvendes som en svag indikation for, at der kan være 'noget, der skal spørges yderligere ind til'.

I 2015 påbegyndte 49 udvisningsdømte en misbrugsbehandling. Af disse var 42 med et 'dansk' cpr. nr., hvilket ikke er ensbetydende med, at de var danske statsborgere, men alene indikerer, at de havde levet i Danmark på det tidspunkt, hvor de fik en dom. På grund af mangelfulde data om det gennemsnitlige belæg af udvisningsdømte vil en beregning af, hvor

stor en andel udvisningsdømte der modtog behandling i forhold til hele fangepopulationen, kun være teoretisk og med sikkerhed upræcis og kan derfor ikke lægges til grund for andet end en svagt retningsgivende udregning, som må tages med alle forbehold. Jeg vil nøjes med at konstatere, at andelen af udvisningsdømte, som var i behandling, sammenlignet med andelen af hele fangepopulationen, som var i behandling, alt andet lige var *noget mindre*.

Spørgsmål

Jeg sendte et spørgeskema til 333 medarbejdere i de to fængsler. Medarbejderne blev bedt om at tilkende-give graden af deres enighed med 4 udsagn.

Udsagnene lyder:

- Udenlandske indsatte har i lige så høj grad behov for misbrugsbehandling som herboende indsatte.
- Personalet tilbyder altid misbrugsbehandling til udenlandske indsatte med behov herfor.
- Kun indsatte, der taler og forstår dansk, bliver tilbudt misbrugsbehandling.
- Udenlandske indsatte er omfattet af behandlingsgarantien på lige fod med herboende indsatte.

Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen var langt fra entydige og viste (om ikke andet) en tendens til, at der både er stor uvidenhed og uenighed om såvel lovgivning som praksis. Der var desuden en tydelig tendens til, at socialrådgiverne var mere positive end værk mestre og betjente overfor, at udvisningsdømte kan have et behandlingsbehov, og mest vidende om gældende lovgivning og praksis.

Under bearbejdningen af interviewene identificerede jeg en række temaer, hvoraf jeg vil fremhæve tre:

- Holdninger og formodninger om misbrug og behandling
- Holdninger til udvisningsdømte generelt
- Resocialisering

I det følgende vil jeg beskrive fund indenfor hver af de tre temaer og nævne udvalgte resultater fra spørgeskemaundersøgelsen, når disse enten understøtter en tendens eller peger i en anden retning.

Holdninger og viden om misbrug og behandling

Det første tema beskæftiger sig med tanker og holdninger samt praktisk opgaveløsning i relation til misbrugsbehandlingen specifikt og er helt centralt for un-

Fra fagbladet Fængselsfunktionæren (udsnit).

dersøgelsen. Fængselsbetjentene hælder overvejende til, at det er godt med et misbrugsbehandlingstilbud, dog i forskellig grad. Socialrådgiverne og behandlerne er alle positive overfor, at der skal være et tilbud, men er mere splittet i spørgsmålet om, hvorvidt der er tilstrækkeligt fokus på de udvisningsdømte.

Nogle fængselsbetjente og værk mestre har en forestilling om, at misbrugsbehandling er meget dyrt, og er i tvivl om, hvorvidt det er 'pengene værd'. Den politiske diskurs i Danmark overfor udvisningsdømte er ikke som sådan noget, der direkte kan aflæses i (ændrede) holdninger, men en socialrådgiver udtrykker sig alligevel på følgende måde:

'Selvfølgelig står jeg ved mine holdninger, også i

disse ulvetider, men hvis du f.eks. sidder midt i en gruppe betjente, som snakker om en artikel, de har læst i B.T. om romaers tricktyverier, kan det godt være, at det ikke lige er dér, man siger, at de udvisningsdømte skal tilbydes noget mere behandling og sådan (griner)'.

For at kunne være indskrevet i en behandlingsafdeling er det en forudsætning, at man taler og forstår 'lidt dansk', men i den ambulante behandling (behandling, der tilbydes alle indsatte, som ikke er på en behandlingsafdeling) er det i de fleste tilfælde ikke et krav. En behandler siger, da jeg spørger hende, om der bliver brugt tolk i det udredende arbejde:

'(...) altså... jeg ved ikke om betjentene gør det, men jeg har aldrig set det i hvert fald. Jeg har aldrig tænkt det som en mulighed. Det er slet ikke noget, der har været indover, heller ikke i de afdækkende samtaler. Så kommer jeg til at tænke på noget helt andet: Altså de, der ikke kender vores kultur, er måske ikke bekendt med, at der er et behandlingstilbud, og hvad det er for noget. Jeg er stærkt i tvivl om, de overhovedet får et klart billede fra betjentene om, hvad behandling egentlig er for en størrelse. Måske skulle vi tage det op på nogle af de morgenmøder, vi har.'

Udsagnet indikerer dels, at fængslet muligvis ikke i tilstrækkeligt omfang har informeret behandlerne om muligheden af at bruge tolk (og om de selv gør det, når det er påkrævet), og dels, at der er tvivl om, hvor meget og hvordan der informeres om misbrugsbehandlingstilbuddene. Tvivlen understøttes delvis af svar fra surveyen, hvor knap halvdelen af alle respondenter enten havde svaret, at de ikke var enige eller ikke vidste, om udlændinge (altså ikke kun udvisningsdømte) får tilbudt behandling, når de har behov for det. En fængselsbetjent svarede på spørgsmålet om, hvorvidt de udvisningsdømte ved, at de kan få behandling, følgende:

'Det er i hvert fald ikke noget, vi oplyser dem om. Behandlerne her på afdelingen snakker vist nok med dem ind imellem, men det er ikke noget, jeg ved så meget om, og jeg interesserer mig heller ikke for det.'

Spørgsmålet, om de får den behandling, der er brug for, er helt centralt for undersøgelsen her. En forudsætning for, at de udvisningsdømte tilbydes en relevant behandling, er, at det personale, der skal tilbyde det, ved, hvad de skal se efter, hvem der skal gøre det hvornår, og i det hele taget kender procedu-

terne i fængslet herfor. En socialrådgiver siger:

'Jeg tror faktisk, at selvom folk bliver vurderet til at have et stofmisbrug (...), så tvivler jeg faktisk stærkt på, at den vurdering bliver fulgt op af et egentligt behandlingstilbud i den proces, der sker, efter at de er kommet videre fra modtagelsesafdelingen, på samme måde som vi gør med de danske indsatte, vi har. Altså med andre ord kommer de nok ikke altid i behandling, selvom de har behov for det, hvis de er udvisningsdømte.'

I socialrådgiverens optik er det i bedste fald usikkert, om det sker, og flere udsagn påviser heller ikke noget sådant. Resultaterne fra den kvantitativdel af analysen understøtter til dels denne formodning, idet det heraf fremgår, at der er relativt færre, der deltager i behandling. På den anden side er der også færre udvisningsdømte, som har taget rusmidler 30 dage før indsættelsen. Alt andet lige spores en tendens til, at færre fra denne gruppe deltager i behandling, og at der er en mindre personalemæssig fokus på gruppen af udvisningsdømtes behandlingsbehov. For så vidt angår vurderingen af behovet, viste spørgeskemaundersøgelsen, at godt halvdelen af respondenterne (og næsten alle socialrådgiverne) mente, at behovet hos udvisningsdømte var lige så stort som hos andre indsatte. Tendensen understøttes af en række udsagn, men en del af de adspurgte udtrykte også noget andet:

'Ja, det er under halvdelen (der har et misbrug). Og det er hash, næsten altid. De fleste er kommet herop for at lave penge. Det er ikke, fordi de havde et misbrug. Men de, der har et misbrug, det er som regel dem, der boede i Danmark i forvejen.'

Fængselsbetjenten her siger i den relativt korte sætning tre interessante ting. For det første er der ikke så mange med et misbrug, som der er blandt det øvrige klientel, for det andet, at det mest er hash, og for det tredje, at de udvisningsdømte, som ikke havde nogen tilknytning til Danmark ved indsættelsen, havde væsentligt mindre misbrug end dem, som havde boet i Danmark.

Andre kommer også ind på, at gruppen af 'rigtige udlændinge' blandt de udvisningsdømte – altså de, som ikke havde nogen tilknytning, og som typisk er blevet anholdt i en lufthavn eller er kommet ind i landet på turistvisum og har begået kriminalitet – er forskellige fra gruppen af herboende udvisningsdømte, som i større eller mindre grad er blevet en del af det

danske samfund. Det understøttes af oplysningerne i den kvantitative del af analysen, hvoraf det fremgår, at kun én ud af syv af de udvisningsdømte, der havde modtaget behandling i 2015, ikke havde et dansk cpr. nr. Flere andre mener, at det primære stof, der findes blandt udvisningsdømte, er hash. Stoffet er i øvrigt det mest udbredte blandt alle indsatte, hvilket ses af antallet af indsatte, der søger om behandling, hvor hash er nævnt som hovedstoffet.

Det fremgår ikke tydeligt, om fængselsbetjentene mener, at hashmisbrug er et problem i sig selv. En betjent siger om dette:

'Det er ikke så meget. (...) Her er det mest hashmisbrug, men de, der måske har noget misbrug, det er nogle, der får det, efter de er kommet herind og lærer det af de andre. Og de kan jo nemt købe det herinde eller ovre på værkstedet, hvor de får det fra de andre på den anden etage eller sådan. Så er der jo dem, der har boet her i Danmark; de kan jo godt have et stofmisbrug.'

Udsagnet viser, at ikke alle ser på hashrygning som et behandlingskrævende 'rigtigt' misbrug. Det er tidligere blevet påvist, at nogle fængselsbetjente har 'vendt det blinde øje til', når man kunne lugte hash, idet hashen tilførte en vis ro på afdelingerne og ikke blev betragtet med samme alvor som f.eks. heroin, kokain m.m. (Kolind et al., 2010).

En modsatrettet tendens ses dog også, idet flere fængselsbetjente ikke sondrer mellem brug og misbrug. Dette hænger muligvis sammen med en stor fokus på nul-tolerance overfor alle stoffer i kriminalforsorgen. Det er sandsynligt, at nultolerancen, som systematiseres af regeringen i 2003 via 'Kampen mod Narko' (Sundhedsstyrelsen, 2003) ikke noget andet sted har så stor gennemslagskraft som i kriminalforsorgens institutioner. Brug er langt henad vejen lig med misbrug, når det f.eks. udmøntes i vurderinger af, hvorvidt indsatte skal have udgangstilladelse eller prøveløsladelse. En betjent siger om dette:

'De udvisningsdømte er sjældent hard core-narkomaner. De ryger en del hash som alle de andre, men om det er lidt eller meget, det gør jo egentlig ikke nogen forskel, vel? Det er farligt, uanset hvad de siger, og man bliver afhængig af det. Hvis ikke, sad der nok ikke så mange af dem i fængsel, vel? Jeg interesserer mig ikke for deres historier om eget forbrug, og at det bare er til at falde i søvn på. Tager du et stof, som er forbudt, er du altså misbruger.'

Om selve forekomsten af ulovlige stoffer er det ikke muligt at lave præcise opgørelser. Kriminalforsorgens årlige statistikker oplyser ikke noget om dette, hvilket blandt andet skyldes, at stoffer omsættes hurtigt. Man registrerer fund af stoffer, men ikke på fængsels- endsige afdelingsniveau. Som nævnt mener en del af de interviewede, at der ikke er så meget på udrejseafdelingerne som andre steder, men nogle har en anden opfattelse, f.eks. denne behandler:

‘Jeg kommer rundt i hele fængslet og ser ingen større forskelle på de udvisningsdømte og resten af klientellet, når det gælder grader af stofmisbrug. Der er stort set de samme typer behov, de samme typer af misbrug, nej.. der er ingen forskel.’

Mig: Bliver de tilbudt behandling?

‘Både og. På afdelingen for udvisningsdømte har vi tilbudt NADA for dem, der simpelthen ikke forstår dansk, og personalet havde også sagt, at der var flere, der havde det dårligt. De har det ikke så godt, men personalet kunne ikke snakke med dem, og der var

helt klart et misbrug. Så var det, at vi kunne komme ind og gøre en lille forskel dér. Men de bliver nok ikke tilbudt behandling i gængs forstand i ligeså stort omfang som med danskere, tror jeg.’

I spørgeskemaundersøgelsens sidste udsagn om, hvorvidt behandlingsgarantien også gælder udlændinge, havde ca. 4 ud af 10 svaret enig. Hver 5. havde svaret nej, og andre 4 ud af 10 var i tvivl. Der er således ikke noget solidt vidensgrundlag på dette område. Som nævnt gælder behandlingsgarantien alle indsatte, men adspurgt i interviewet er der meget delte meninger om, hvorvidt det giver mening at have en behandlingsgaranti for de udvisningsdømte. Nogle af de samme, som gav udtryk for, at udvisningsdømte ikke skal have misbrugsbehandling, gik selv sagt også imod en garanti, men også nogle af dem, som gik ind for behandling, mente, at behandlingsgarantien er unødvendig. Flertallet af de interviewede mente, at behandlingsgarantien er vigtig at holde fast i, måske endda netop for denne gruppe. En behandler og en socialrådgiver siger henholdsvis:

‘Jeg er også bange for, at hvis vi ikke har en eller anden garanti, så har vi ingen rammer, og så bliver de udvisningsdømte bare så nemme at springe over, ikke?’

‘Det er godt med en lovfæstet garanti. Ja, det er helt fint. Også for at kunne holde det (stofferne) udenfor fængslet.’

Mens behandleren taler om selve det fundamentale i at opstille en garanti, bringes der også et sikkerhedsargument ind, idet hun hermed må slutte, at i det omfang, at der er flere velbehandlede indsatte, er der mindre grobund for at smugle stoffer ind i fængslerne.

Holdninger og menneskesyn

Jeg har særligt været interesseret i sammenhængen mellem holdninger og adfærd; altså, hvorvidt det, at man er positivt eller negativt indstillet indvirker på det, man faktisk gør/tilbyder. En del af de fængselsbetjente og værk mestre, som jeg interviewede, har generelle holdninger til udlændinge, som er negativt stemt overfor udlændinge, men holdningerne *udmøntede* sig sjældent direkte i en synligt negativ adfærd overfor de udvisningsdømte. Det er i hvert fald ikke det, der kommer til udtryk i interviewene. Med andre ord er de private og politiske holdninger, som nogle af betjentene har, ikke nødvendigvis uforenelige med arbejdsopgaverne.

Holdningerne til de udvisningsdømte var på forhånd et tema, der rummede en del spænding. Det kom til udtryk på flere måder. Et gennemgående træk ved de fleste fængselsbetjente er, at de har en vis faglig stolthed. Selvom det ikke altid kan være nemt gennemskueligt, hvad der er 'det rigtige at gøre', er indstillingen til varetagelsen af opgaverne uanfægtet af denne usikkerhed.

En af de helt store samtaleemner (særligt på Enner Mark Fængsel) var, at de udvisningsdømte sender penge til deres familie i hjemlandet. Dette fænomen fik flere medarbejdere til i interviewet at skruer stemmen op eller lave store fagter. En værkfører svarer på spørgsmålet, om de tjener for mange penge i fængslet:

'Det ved jeg ikke. Det vil jeg ikke tage stilling til. Men det er mere det der, at så sidder de her og lever for 200 kroner om ugen, ikke? Og så sender de resten hjem.'

Mig: Hvad hvis de lever på en sten her og sparer penge op til en lille butik eller lignende, kan det måske være med til at få dem ud af kriminalitet. Ville det være i orden?

'Det synes jeg ikke, nej. Det ville ellers være en fornuftig investering, og jeg kan godt se det fornuftige i det, men jeg synes ikke, at danske skatteydere skal betale det. Og så skal de betale for deres hjemrejse. Så kommer vi måske i karambolage med nogle internationale regler eller sådan noget med ikke at gøre forskel. Men at de skal sende penge hjem, det synes jeg er så skide uretfærdigt, og det vil jeg ikke være med til... (Pause). Danskere må heller ikke have lov at sende penge hjem for resten, de skal bruge dem herinde, så det gælder faktisk alle.'

Samtalen her giver en indsigt i flere aspekter ved en stærk følelse af urimelighed. Han er, som det fremgår, stærk modstander af, at de overhovedet har muligheden for at sende penge hjem. Omvendt giver han også udtryk for, at det er en god ide og forståeligt: *'Det ville ellers være en fornuftig investering, og jeg kan godt se det fornuftige i det...'*

Ovenstående holdninger kan samlet set tolkes ind i en Durkheimsk sammenhæng, hvor Durkheim taler om syndebugken som en person, som samfundet har brug for med henblik på at styrke den kollektive bevidsthed og solidaritetsfølelse i samfundet. En solidaritetsfølelse vel at mærke blandt ligestillede, og fælles for syndebugkene er, at de er personer, som kan undværes, og som samfundet dybest set ikke har meget brug for til at drive samfundet fremad (Durkheim,

2008 (1912)). En betjent siger om de udvisningsdømte i et interview, hvor samtalen drejer sig om, hvilke tilbud, udvisningsdømte skal have, følgende:

'Også alt det der programvirksomhed og behandling og så videre, det synes jeg også er noget fis. De skal jo bare ud, ikke? Og hvad med danskernes penge? Det tror jeg også, flertallet af befolkningen tænker.'

Mig (til en anden betjent): Skulle man gøre noget andet for den gruppe?

'Det ved jeg ikke rigtig. De skal jo bare smides ud al ligevel. Så hvorfor skal vi bruge tid på ham? Vi skal jo ikke bruge ham til noget. Men på den anden side kunne man jo sige, at de måske blev bedre verdensborgere, men det er jo nok ikke vores forpligtelse. Udlændinge bør som sådan ikke tilbydes noget som helst.'

At de måske kan blive bedre verdensborgere, synes altså i denne optik uvæsentligt, hvis ikke det kommer det danske samfund til gode. Som nævnt indledningsvis har de pågældende medarbejders synspunkter og holdninger sjældent nogen egentlig indvirkning på, hvordan de udvisningsdømte behandles. Man kan tilsyneladende godt på den ene side mene, at de udvisningsdømte skal have færre rettigheder end øvrige indsatte og på den anden side give udtryk for et menneskesyn, som er imødekommende og åbent i interaktionen med de udvisningsdømte i hverdagen. Således siger en værkfører, som lige har udtalt sig om, at udlændinge generelt har det for godt:

'Når jeg afholder en modtagelsessamtale med en udvisningsdømt her på værkstedet, så er noget af det første, jeg siger til dem, at jeg ser dem som et almindeligt menneske og som min kollega. Jeg har selvfølgelig min autoritet, og det skal de jo klart forstå og respektere, men jeg ser dem i øjnene og siger, at jeg ser dem som på lige fod med alle mulige andre og respekterer dem som ligeværdige... og det siger jeg til dem, og det mener jeg også. Det kan de godt lide, og der starter der en god relation.'

Resocialisering

Dette tema er relevant, fordi personalets tanker om nytteværdien af resocialisering i bred forstand må formodes også at have en betydning for deres syn på misbrugsbehandling. Den i denne forstand mest positivt indstillede gruppe af betjente deler langt henad vejen holdninger med socialrådgiverne og behandlerne. Der er flere fængselsbetjente med denne type

'... Så kommer jeg til at tænke på noget helt andet: Altså de, der ikke kender vores kultur, er måske ikke bekendt med, at der er et behandlingstilbud, og hvad det er for noget. Jeg er stærkt i tvivl om, de overhovedet får et klart billede fra betjentene om, hvad behandling egentlig er for en størrelse. Måske skulle vi tage det op på nogle af de morgenmøder, vi har.' *Misbrugsbehandler*

holdninger end de mere negativt indstillede af dem, jeg interviewede. Et gennemgående træk er, at den resocialiserende indsats ikke bør være anderledes overfor de udvisningsdømte udover, hvad de måtte have af specifikke problemstillinger, der knytter sig til det at være udvisningsdømt. Det specifikke omhandler f.eks. kontakten til familien og uvisheden om, hvornår de reelt skal ud.

Det vil imidlertid være forkert at tale om et egentligt skel imellem to grupper af fængselsbetjente. Der er i højere grad tale om en palet af holdninger, som toner over i hinanden. For mens nogle taler om de udvisningsdømte som en belastning for samfundet, taler andre i højere grad om, at der på den ene side er fængselsverdenen med det, som den indeholder, og så resten af samfundet på den anden side. En fængselsbetjent udtrykker det sådan her:

'Jeg er selv medlem af Dansk Folkeparti. Jeg kan have mine egne private holdninger til forskellige ting, men de udvisningsdømte herinde på afdelingen skal have nøjagtig de samme rettigheder som alle andre, der sidder herinde, alt andet ville være vanvid. De, der siger, at de ikke skal have samme forhold, er langt væk fra den virkelighed, som vi betjente kender. De har simpelthen ikke forstand på fængsler og har ingen kendskab til, hvad det er, der sker herinde. (...) Her er det altså bare alvor for nogle helt konkrete mennesker.'

Ovennævnte eksempel viser, hvordan tanker om vores samfunds generelle indretning godt kan holdes adskilt fra en konkret virkelighed, vi befinder os i.

Prottas har beskrevet, hvordan samfundsinstitutioner ofte kategoriserer borgerne (brugerne af de pågældende institutioner), og at måden, borgerne kategoriseres på, i høj grad afgør, hvilken måde, man behandles på. Gruppen af udvisningsdømte er først og fremmest kategoriseret ved deres dom og i langt mindre grad ved individuelle karakteristika. Når fængslernes personale skal vurdere de enkelte indsattes behov for en given indsats, vil kategoriseringen således spille ind. Andre betjente var optaget af, at pengene hellere skulle bruges til de øvrige indsatte:

'(...) Der er mange andre, man kunne bruge pengene på, som vi i dag giver til udvisningsdømte, men man må jo så nok skulle se på, hvem der personligt har mest behov for det.'

Medarbejderen bag udsagnet har kun en vag forestilling om, hvor og hvordan der i givet fald skulle sættes ind, og de udvisningsdømte nævnes ikke som en gruppe, der 'skal ses på', idet det tages for givet, at de ikke hører til de mest belastede. Set med Prottas øjne er gruppen af udvisningsdømte således ikke 'berettiget' til hjælp qua deres gruppetilhørsforhold, og det er derfor uvæsentligt at lade indgå i en vurdering af, hvorvidt der skulle være nogle svage individer indenfor gruppen.

Andre af de interviewede betjente, der i øvrigt udtrykker politiske holdninger, som er negative overfor udlændinge, har alligevelet fokus på de udvisningsdømte som personer med rettigheder. En fængselsbetjent siger:

'(...) Hvem kan vide, hvem der egentlig er motive-ret, ikke altså, der er jo det, som hedder at være latent motiveret, og det kan pludselig vise sig. Så nej, jeg skal da også være ærlig og indrømme, at når jeg hører, hvad der kommer ind over grænserne hver dag, og at de ikke vil integreres, det er jeg da også træt af. Det tror jeg også mange almindelige danskere mener. På den anden side er det altså forkert, hvis denne her gruppe ikke fik samme tilbud som alle andre. Inden for murene tænker jeg ikke over det. Jeg er ansat til at skulle gøre det, jeg skal gøre, og så gør jeg selvfølgelig det. Og jeg synes også, at det er det rigtige at gøre.'

Den sidste del af citatet indikerer, at det altså ikke nødvendigvis er et spørgsmål om, hvorvidt man er enig i strategien overfor de udvisningsdømte, men i højere grad blot det, at det er besluttet andetsteds. Flere betjente nævner også, at det, at indsatte generelt er beskæftiget med noget fornuftigt, øger trivlsen og dermed også arbejdsmiljøet for personalet.

En betjent siger: *'Der er jo også kriminalitet i de lande, hvor man ikke gør noget. Og det hjælper jo i hvert fald slet*

NIELS LØPPENTHIN
CHEFKONSULENT I DIREKTORATET FOR KRIMINALFORSORGEN

ikke. Der er jo nogen, der har brug for noget hjælp, fordi de har boet på børnehjem og sådan noget. Så når de er her, skal man jo i hvert fald behandle dem ordentligt. Det er også det bedste for os betjente, at de har noget fornuftigt at lave og i fritiden kan spille bordtennis og sådan.’

Ovenstående citat viser endvidere, hvad flere andre betjente også nævner, at når der tales om resocialisering, bliver responsen ‘at behandle folk ordentligt’. Prottas nævner det fænomen, at man som basispersonale i en kompleks regelbunden hverdag ofte ‘oversætter’ kerneopgaven (der kan være hvad som helst, men her resocialisering) til noget lettere forståeligt (her at behandle folk ordentligt), hvilket blandt andet afspejles med en ro og tilfredshed i hverdagen. Andre fængselsbetjente går mere uforbeholdent ind for, at de udvisningsdømte forsøges resocialiseret, ligesom socialrådgiverne og behandlerne gør. En betjent siger:

‘Jeg ved godt, at det ikke er politisk opportunt for tiden, og det kan også virke som et rent ressourcespild at kaste behandling efter nogen, der skal smides ud, men når nu vi ved, at mange af dem ellers vil rejse ind igen, så sidder de her igen – vi har jo gengangere, så... hvis vi gør noget, og vi gør noget på den rigtige måde, så er der en chance for, at de ikke kommer igen. Deres løsladelsessituation er nogle gange helt forfærdelig, hvis vi ingenting gør jo. Og så kan det godt være, at det ikke nødvendigvis er behandling, de har brug for, men der kan godt være en masse ting, der skal gøres, nogle kontakter, der skal etableres, nogle tanker, der skal håndteres, et håndværk, der kan læres, og andre ting.’

En socialrådgiver uddyber om den konkrete nyttevirksomhed af, at der gives relevante tilbud til gruppen af udvisningsdømte:

‘De profiterer i højeste grad af det, vi tilbyder. Det gælder behandling og uddannelse. Feks. når vi giver en afrikaner et svejskursus, tænker man måske: Hvorfor skal vi det? Men han kan rent faktisk bruge det, der hvor han kommer hen. Der er efterspørgsel på dygtige håndværkere mange steder, og hvis han kan komme hjem og bruge det, så vil de fleste hellere end gerne skippe deres kriminalitet. Hvem gider være narkokurér og satse hele sit familieliv, hvis man kan forsørge familien med rigtigt arbejde? Vi taler helt sikkert om fattigdomskriminalitet her, og det kan vi rent faktisk være med til at gøre noget ved med enkle midler’.

Perspektivering

Jeg har med undersøgelsen haft til formål at sætte fokus på en i forskningsmæssig sammenhæng overset gruppe. Undervejs er nye ubesvarede spørgsmål dukket op, som kunne være vigtige at få belyst. For det første kunne man stille samme spørgsmål, som jeg har stillet, til de udvisningsdømte selv. Men beslægtede temaer trænger sig også på. Hvordan klarer de udvisningsdømte sig i behandlingen? Falder de fra i større omfang end andre, og hvad er deres primære problematikker? Er der forskel i behovet for behandling hos de udvisningsdømte, som har haft en fortid her i landet og dem, som ingen tilknytning har? Hvad betyder det sproglige aspekt i behandlingen for den konkrete deltagelse, og hvordan bliver den håndteret? Disse og flere spørgsmål er fremkommet undervejs i mine interviews og i skriveprocessen, og det kunne være oplagt at se nogle af dem blive undersøgt nærmere.

Siden nærværende projekts start, er der på ganske kort tid sket en yderligere skærpet tone i den politiske diskurs overfor udlændinge i almindelighed og flygtninge i særdeleshed med det stigende antal krigsflygtninge fra Syrien, som er kommet til Danmark i 2016. Politisk er gruppen af udvisningsdømte – hvor ubetydelig den end reelt er i størrelse, betydning og omfang – et varmt emne, og regeringen har i skrivende stund stillet lovforslag om, at udvisningsdømte som udgangspunkt ikke skal have adgang til misbrugsbehandling, undervisning m.m. ■

Denne artikel bygger på min afsluttende opgave i 2016 på masteruddannelsen på Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet: Master in Narcotic and Alcohol Interventions.

LITTERATUR

- Rosendahl-Schultz Distribution: Fuldbrydelse af straf m.v. og ophold i varetagt. 2015.
- Løppenthin, N.: Årsrapport for 2014. Direktoratet for Kriminalforsorgen. 2015. www.kriminalforsorgen.dk
- Prottas, Jeffrey Manditch: People-processing, Toronto: Lexington books, D.C. Heath and Company. 1979.
- Lipsky, M.: *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services.* New York: Praeger. 1980.
- Durkheim, E.: *The Elementary Forms of the Religious Life*, Dover Publications, New York. (2008 (1912))
- Kolind, T., Dahl, H.V., Nielsen, L. & Frank, V.A.: Fængselsbetjentes erfaringer med stofbehandling, narkotikakontrol og indsattes brug af rusmidler. Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet. 2010.